

**Latvijas Republikas tiesībsarga komentārs par Latvijas Republikas valdības
iesniegto atbildes ziņojumu “Atbildes uz jautājumiem par Latvijas
Republikas sākotnējo ziņojumu par Apvienoto Nāciju Organizācijas
2006. gada 13. decembra Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām
ieviešanu Latvijā no 2014. gada 1. janvāra līdz
2016. gada 31. decembrim”**

Saturs

Termini	2
Saīsinājumi	3
Ievads.....	4
1.-4.pants Mērķi un vispārīgie pienākumi	5
7. pants Bērni ar invaliditāti	6
8.pants Izpratnes veidošana	6
9.pants Pieejamība	7
10.pants. Tiesības uz dzīvību.....	8
11.pants. Riska situācijas un ārkārtas humānās situācijas	8
12.pants.Vienlīdzīgas tiesībspējas atzīšana	8
13.pants. Tiesas pieejamība	9
14.pants Personas brīvība un neaizskaramība	9
15. pants Tiesības netikt pakļautam spīdzināšanai vai nežēlīgiem, necilvēcīgiem vai cieņu pazemojošiem apiešanās un sodīšanas veidiem.....	9
19.pants. Patstāvīgs dzīvesveids un iekļaušanās sabiedrībā	11
20.pants Individuālā pārvietošanās.....	11
21.pants Vārda un uzskatu brīvība un pieeja informācijai	11
22.pants Privātās dzīves neaizskaramība	12
23. pants Cieņa pret dzīvesvietu un ģimeni	12
24.pants Izglītība	12
25.pants Veselība.....	13
26.pants Adaptācija un rehabilitācija.....	13
27.pants Darbs un nodarbinātība	13
28.pants Pienācīgs dzīves līmenis un sociālā aizsardzība	13
33.pants Īstenošana un pārraudzība valstu līmenī	13
Kopsavilkums	15

Termini

ANO Komiteja – ANO Komiteja par personu ar invaliditāti tiesībām.

ANO Konvencija – ANO Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām.

Alternatīvais ziņojums – Latvijas Republikas tiesībsarga izstrādātais alternatīvais ziņojums par ziņojumu “Latvijas Republikas sākotnējais ziņojums par Apvienoto Nāciju Organizācijas 2006.gada 13.decembra Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām ieviešanu Latvijas Republikā laikposmā no 2010.gada 31.marta līdz 2013.gada 31.decembrim.”

Institūcija – Ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcija/ sociālā institūcija, kas nodrošina personai, kura vecuma vai veselības stāvokļa dēļ nespēj sevi aprūpēt, kā arī bāreņiem un bez vecāku gādības palikušiem bērniem mājokli, pilnu aprūpi un sociālo rehabilitāciju, saskaņā ar Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 1.pantā noteikto.

Ziņojums – Latvijas Republikas valdības ziņojums “Latvijas Republikas sākotnējais ziņojums par Apvienoto Nāciju Organizācijas 2006.gada 13.decembra Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām ieviešanu Latvijas Republikā laikposmā no 2010.gada 31.marta līdz 2013.gada 31.decembrim.”

Atbildes ziņojums – Latvijas Republikas valdības ziņojums “Atbildes uz jautājumiem par Latvijas Republikas sākotnējo ziņojumu par Apvienoto Nāciju Organizācijas 2006.gada 13.decembra Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām ieviešanu Latvijas Republikā no 2014.gada 1.janvāra līdz 2016.gada 31.decembrim”

Saīsinājumi

VBTAI – Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija.

NVO – Nevalstiska organizācija.

SIVA – Sociālās integrācijas valsts aģentūra, kuras mērķis ir īstenot valsts politiku personu ar funkcionāliem traucējumiem sociālās integrācijas jomā un īstenot profesionālās pamatizglītības, profesionālās vidējās izglītības, pirmā līmeņa profesionālās augstākās izglītības (koledžas izglītība), profesionālās tālākizglītības un profesionālās pilnveides programmas.¹

¹ Ministru kabineta 2012.gada 18.decembra noteikumi Nr.914 “Sociālās integrācijas valsts aģentūras nolikums.”
Pieejams: <<https://www.vestnesis.lv/op/2012/203.21>>

Ievads

2010. gada 1. martā Latvijas Republikas Saeima ratificēja ANO Konvenciju, kas stājās spēkā 2010. gada 31. martā. Likuma „Par Konvenciju par personu ar invaliditāti tiesībām” 2. pantā noteikts, ka „*Konvencijā paredzēto saistību izpildi koordinē Labklājības ministrija. Konvencijas 33. panta 2. punktā minēto pārraudzību nodrošina Latvijas Republikas tiesībsargs.*”

Tiesībsargs, realizējot ANO Konvencijas 33.panta 2.punktā noteikto pienākumu, ir iesniedzis Alternatīvo ziņojumu.

Tiesībsargs ir iepazinies ar ANO Komitejas sagatavotajiem jautājumiem Latvijas Republikas valdībai par ANO Konvencijas ieviešanu, kā arī ar Latvijas Republikas valdības sagatavoto Atbildes ziņojumu.

Tiesībsargs vērs uzmanību, ka saskaņā ar Latvijas Republikas Satversmes 64.pantu likumdošanas tiesības pieder Saeimai, savukārt valdībai (Ministru kabinetam) pieder izpildvaras tiesības, t.i., valdība ir atbildīga par normatīvā regulējuma – likumu un Ministra kabineta noteikumu- īstenošanu praksē. Tiesībsargs uzsver, ka Latvijas Republikas valdības Atbildes ziņojumā ir ietverta informācija par normatīvo regulējumu, nevis par normatīvā regulējuma īstenošanu praksē, tas ir, par faktisko situāciju ANO Konvencijas ieviešanā.

Līdz ar to tiesībsarga ieskatā ir nepieciešams atkārtoti uzsvērt tās jomas, kurām ir nepieciešams pievērst īpašu uzmanību.

Tālāk tekstā tiesībsargs norādīs uz Atbildes ziņojumā ietvertajām neatbilstībām ANO Komitejas uzdotajiem jautājumiem.

1.-4. pants Mērķi un vispārīgie pienākumi

[1] Atbildes ziņojumā² ir sniegta informācija par pašvaldību darbību ANO Konvencijas ieviešanā. Tiesībsargs 2014./ 2015.gadā veica pašvaldību aptauju par ANO Konvencijas ieviešanu (pārskata periods no 2010.gada līdz 2013.gada beigām). Turpmāk tekstā tiks sniegta informācija par rezultātiem uz atsevišķiem jautājumiem.

Viens no jautājumiem bija, vai pašvaldību izdotajos un spēkā esošajos normatīvajos aktos ir noteiktas īpašas priekšrocības, atbalsta pasākumi vai atvieglojumi personām ar invaliditāti, ģimenēm, kurās ir bērns ar invaliditāti, tostarp aizbildņiem un audžuģimenēm. 81% pašvaldību (no 119) norādīja, ka viņu normatīvajos aktos šādas priekšrocības ir noteiktas, kamēr 19% pašvaldību normatīvajos aktos šādas priekšrocības nav iekļautas.

78% pašvaldību atzina, ka krīzes situāciju novēršanas rīcību plānos nav speciālu pasākumu personu ar invaliditāti aizsardzībai un drošībai.³

19% pašvaldību ir nodrošinājuši pašvaldības saistošo dokumentu pieejamību alternatīvos veidos, tomēr jānorāda, ka šie dati ir maz ticami, jo atbilžu analīze norāda, ka jautājums nav izprasts pēc būtības. Daļa pašvaldību, kuras ir sniegušas pozitīvu atbildi, kā alternatīvos veidus norāda dokumentu publicēšanu pašvaldības interneta vietnē vai vietējā laikrakstā, kas savukārt nav uzskatāma par dokumentu pieejamības nodrošināšanu alternatīvā veidā ANO Konvencijas izpratnē.⁴

81% pašvaldību ir sniegušas atbalstu personu ar invaliditāti NVO.⁵ 76% pašvaldību pieprasa, lai ietvju slīpums krustojums ir piemērots uzbraukšanai ar ratiņiem vai riteņkrēslu. Tikai 22% pašvaldību, iepērkot/ slēdzot nomas līgumus par sabiedrisko transportu tehniskajās specifikācijās ietver nosacījumus, ka sabiedriskajam transportam ir jābūt pielāgotam personu ar invaliditāti vajadzībām. Tomēr ir liela daļa pašvaldību (lauku reģioni), kur nav vietējais sabiedriskais transports.⁶

² Atbildes ziņojuma 8.punkts.

³ ANO Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām monitorings 2010 -2014.gads. Pašvaldību aptaujas rezultāti. Pieejams: <

http://www.tiesibsargs.lv/uploads/content/legacy/ANO_invaliditates_konvencija_Latvijas_pasvaldibu_aptauja_2015.pdf>

⁴ Turpat. Pieejams: <

http://www.tiesibsargs.lv/uploads/content/legacy/ANO_invaliditates_konvencija_Latvijas_pasvaldibu_aptauja_2015.pdf>

⁵ Turpat. Pieejams: <

http://www.tiesibsargs.lv/uploads/content/legacy/ANO_invaliditates_konvencija_Latvijas_pasvaldibu_aptauja_2015.pdf>

⁶ Turpat. Pieejams: <

http://www.tiesibsargs.lv/uploads/content/legacy/ANO_invaliditates_konvencija_Latvijas_pasvaldibu_aptauja_2015.pdf>

5. pants Vienlīdzība un diskriminācijas aizliegums

[2] Atbildes ziņojumā⁷ ir norādīts uz darba devēja pienākumu pielāgot darba vidi personām ar invaliditāti. Tiesībsargs 2017.gada maijā veica darba devēju aptauju par personu ar invaliditāti nodarbinātību. Aptaujā piedalījās 320 darba devēji, no kuriem 67% ir nodarbinājuši personas ar invaliditāti pēdējo piecu gadu laikā, no kuriem 19% (41 darba devējs) norādīja, ka ir bijis nepieciešams pielāgot darba vidi personai ar invaliditāti.⁸ Līdz ar to nevar secināt, ka darba devējiem ir plaša pieredze darba vides pielāgošanas pasākumiem personām ar invaliditāti.

7. pants Bērni ar invaliditāti

[3] Atbildes ziņojumā⁹ ir norādīts, ka bāreņiem un bērniem, kas ir palikuši bez vecāku apgādības ir jānodrošina iespēja augt ģimeniskā vidē un tikai gadījumos, kad tas nav iespējams, bērni ir jāievieto institūcijās. Tiesībsargs atkāroti norāda, ka valstij ir pienākums nodrošināt bērniem, kas ir palikuši bez vecāku apgādības, iespēju uzaugt ģimeniskā vidē. Arī ilgstošo sociālo aprūpi un sociālo rehabilitāciju ir nepieciešams organizēt saskaņā ar bērna labākajām interesēm, nevis pamatojoties uz bērna veselības stāvokli.

[4] Saskaņā ar atbildes ziņojumā¹⁰ ietverto statistiku to bērnu ar invaliditāti skaits, kuri mācās vispārējās izglītības iestādēs, attiecībā pret to bērnu skaitu, kuri mācās specializētajās skolās, ir niecīgs. Lai gan normatīvie akti bērniem ar invaliditāti garantē tiesības uz izglītību arī vispārējās izglītības mācību iestādēs, faktiski izglītības sistēma, tai skaitā piekļuve, nav pielāgota bērniem ar invaliditāti.

8. pants Izpratnes veidošana

[5] Atbildes ziņojumā¹¹ ir norādīts uz laiku, kad tiks uzsākti sabiedrības informēšanas pasākumi. Tiesībsargs lūdz ANO Komiteju ņemt vērā tiesībsarga Alternatīvajā ziņojumā norādīto par sabiedrības attieksmi pret dažādiem personu ar invaliditāti veidiem. Tiesībsargs vienlaikus uzsver, ka ir nepieciešams sabiedrību informēt par visiem personu ar invaliditāti veidiem, ne tikai par personām ar intelektuāliem un garīgiem traucējumiem.

⁷ Atbildes ziņojuma 23.punkts un turpmākie punkti.

⁸ Personu ar invaliditāti nodarbinātība. Darba devēju aptaujas rezultāti. 2017.gads. Tiesībsarga birojs. Pētījums vēl nav publicēts.

⁹ Atbildes ziņojuma 31.punkts

¹⁰ Atbildes ziņojuma 34.punkts.

¹¹ Atbildes ziņojuma 38.punkts.

9. pants Pieejamība

[6] Atbildes ziņojumā¹² ir norādīts uz normatīvo regulējumu, kas skar vides pieejamības prasību nodrošināšanu ēkām un sabiedriskajam transportam.

[6.1] Tiesībsargs norāda, ka Atbildes ziņojumā nav norādītas institūcijas, kas ir atbildīgas par minēto normu ieviešanu praksē, lai arī ANO komiteja bija lūgusi to norādīt.

[6.2] Līdz ar to tiesībsargs papildus tiesībsarga Alternatīvajā ziņojumā norādītajam vērš uzmanību, ka:

[6.2.1] 2013.gada beigās, neskatoties uz NVO iebildumiem, tika samazinātas vides pieejamības prasības ārstniecības iestādēm. Šajā gadījumā NVO sniedza viedokli, tomēr tas netika ņemts vērā.

[6.2.2] Atbildes ziņojumā¹³ ir norāde uz Ministru kabineta 2012.gada 28.augusta noteikumiem Nr.599 "Sabiedriskā transporta pakalpojumu sniegšanas un izmantošanas kārtība" (turpmāk – Noteikumi Nr.599), kuros ir iekļauta norma par pienākumu pielāgot sabiedrisko transportu personu ar invaliditāti vajadzībām. Noteikumu Nr.599 *Pārejas noteikumi* noteic konkrētu laiku, kad dažāda veida sabiedriskajam transportam ir jābūt pielāgotam. Tomēr Atbildes ziņojumā nav iekļauta informācija par Noteikumu Nr.599 *Pārejas noteikumu* izpildi vai izpildes progresu. Piemēram, pilsētas nozīmes maršrutos pārvadātājs nodrošina vides pielāgošanu šādos termiņos: sabiedriskā transporta pakalpojumu sniegšanā iesaistītajiem autobusiem jābūt pielāgotiem līdz 2016.gada 1.janvārim pilnā apmērā; savukārt līdz 2015.gada 1.janvārim elektrificētajam pilsētas nozīmes transportam ir jābūt pielāgotam 10% apmērā, un līdz 2024.gada 1.janvārim pilnā apmērā.

Līdz ar to tiesībsarga ieskatā Atbildes ziņojumā nav sniegta pilna informācija par faktisko situāciju normatīvo aktu izpildē un ANO Konvencijas ieviešanā par sabiedriskā transporta pielāgošanu personu ar invaliditāti vajadzībām.

[6.2.3] Tiesībsargs vērš uzmanību, ka, neskatoties uz normatīvo regulējumu, vēl aizvien jaunceltnēs netiek ievērotas/uzraudzītas vides pieejamības prasības. Piemēram, Rīgas administratīvā apgabaltiesa 2016.gada 10.februārī pieņēma spriedumu lietā Nr.A420291913, kurā bija strīds par veiktajiem vides pielāgošanas pasākumiem Latvijas Mākslas akadēmijā, izbūvējot uzbrauktuvi, kas neatbilda spēkā esošajam normatīvajam regulējumam (bija par stāvu).

¹² Atbildes ziņojuma 39.-45.punkts.

¹³ Atbildes ziņojuma 42.punkts.

[7] Ņemot vērā iepriekš minēto un papildus Alternatīvajā ziņojumā norādītajam, tiesībsargs vērš uzmanību uz šādām **ieteicamām rekomendācijām**:

- a) Veikt atbildīgo institūciju darbinieku apmācības, lai nodrošinātu, ka atbildīgo institūciju darbinieki ir spējīgi izvērtēt vides pieejamības elementu faktisko izmantojamību.
- b) Nodrošināt vides pieejamības prasību izpildi ne tikai personām ar kustību traucējumiem, bet arī personām ar cita veida traucējumiem (redze, dzirde utt.).
- c) Nodrošināt normatīvo aktu ieviešanu praksē.

10. pants. Tiesības uz dzīvību

[8] Atbildes ziņojumā ir sniegta informācija par Institūcijās ievietoto klientu nāves gadījumiem par diviem gadiem – 2014., 2015.¹⁴ Tiesībsargs vēlas uzsvērt, ka jau 2013.gadā savā ziņojumā par Institūcijām rekomendēja veikt ekspertīzes par visiem nāves gadījumiem visās Institūcijās. Tomēr no Atbildes ziņojumā ietvertās informācijas neizriet, vai šī rekomendācija ir ņemta vērā.

11. pants. Riska situācijas un ārkārtas humānās situācijas

[9] Tiesībsargs atkārtoti vērš uzmanību uz Alternatīvajā ziņojumā norādīto par nepieciešamību nodrošināt Institūciju guļošajiem klientiem (kas bez citu personu palīdzības nevar ne piecelties, ne pārvietoties) iespēju dzīvot Institūciju pirmajā stāvā.

12. pants. Vienlīdzīgas tiesībspējas atzišana

[10] Atbildes ziņojumā¹⁵ ir norādīts uz normatīvo regulējumu par rīcībspēju, tomēr tiesībsargs atkārtoti vēlas uzvērt Alternatīvajā ziņojumā pausto, cik būtiski ir jauno tiesisko regulējumu par rīcībspējas ierobežojumu piemērot atbilstoši personas ar invaliditāti tiesībām, proti, nenosakot lielākus ierobežojumus kā tas nepieciešams. Tiesībsargs vēlas uzsvērt, cik būtiski ir izglītēt tiesu sistēmas darbiniekus – tiesnešus, prokurorus, bāriņtiesu darbiniekus, lai jaunais tiesiskais regulējums tiktu piemērots atbilstoši Konvencijas prasībām.

Savukārt attiecībā aizgādņiem tiesībsargs jau savā Alternatīvajā ziņojumā ir uzsvēris, cik būtiski ir raudzīties, lai personai, kurai ir ierobežota rīcībspēja un kura uzturas institūcijā, par aizgādni netiek iecelts attiecīgās institūcijas darbinieks. Diemžēl Latvijā tā ir ilgstoša problēma, kas netiek risināta. Personas nav motivētas kļūt par aizgādņiem, jo par šo pienākumu veikšanu valsts nav paredzējusi nekādu atlīdzību. Turklāt praksē nekavējoties būtu jārisina situācijas, kad personai ar ierobežotu rīcībspēju ilgstoši netiek iecelts aizgādnis.

¹⁴ Atbildes ziņojuma 46.punkts.

¹⁵ Atbildes ziņojuma 49., 50.punkts.

13. pants. Tiesas pieejamība

[11] Tiesībsargs aicina vērst uzmanību uz Alternatīvajā ziņojumā norādīto, ka tiesvedībās, kuras būtiski ietekmē personas dzīvi, personas klātbūtne netiek nodrošināta, savukārt pārstāvība nereti ir formāla. Atbildes ziņojumā¹⁶ ir norādīts uz veikto izglītības pasākumu kopumu, tomēr tiesībsarga ieskatā izglītības pasākumu kopums vēl arvien nav pietiekams, turklāt no Atbildes ziņojuma nevar skaidri secināt, par kuriem personu ar invaliditāti veidiem apmācībās tiek mācīts, kā arī, cik liels ir apmācību saturs par personu ar invaliditāti vajadzībām, salīdzinot ar pārējo apmācību saturu. Papildus jānorāda, ka nereti personām ar invaliditāti, jo īpaši institūcijā ievietotajām, piekļuve tiesai nav iespējama, jo netiek nodrošināta pieeja efektīvai juridiskajai palīdzībai.

14. pants Personas brīvība un neaizskaramība

[12] Atbildes ziņojumā¹⁷ ir norādīts, ka saskaņā ar normatīvajiem aktiem, personām ar invaliditāti ir tiesības patstāvīgi pieņemt lēmumus par viņu uzturēšanos Institūcijā. Tiesībsargs vēlas uzsvērt, ka praksē nereti ir vērojamas situācijas, kad personai praktiski nav izvēles iespējas palikt dzīvot savā pašvaldībā, jo vienīgais, ko personai piedāvā ir saņemt pakalpojumu Institūcijā, jo attiecīgajā pašvaldībā trūkst citu uz personas vajadzībām balstītu pakalpojumu. Dažkārt līdzīga situācija veidojas attiecībā arī uz psihoneiroloģiskajā slimnīcā ievietotajiem pacientiem, kuri uzturas slimnīcās ilgus gadus.

15. pants Tiesības netikt pakļautam spīdzināšanai vai nežēlīgiem, necilvēcīgiem vai cieņu pazemojošiem apiešanās un sodīšanas veidiem

[14] Atbildes ziņojumā¹⁸ netiek norādīts, kādā veidā tiek novērsta vardarbība pret bērniem, ko veic iestāžu darbinieki. Atbildību par fizisku un emocionālo vardarbību pret bērnu, ja to ir izdarījušas valsts vai pašvaldību institūciju amatpersonas vai darbinieki, paredz Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 172.² panta otrā daļa. Pārkāpumus izskata VBTAI, taču 2015.gadā VBTAI ir pieņēmusi tikai septiņus lēmumus, kuros pieņemts lēmums piemērot administratīvo atbildību valsts vai pašvaldību institūciju amatpersonām vai darbiniekiem, lai gan līdz 2015.gada 1.septembrim iestādes uzticības tālrunis ir saņēmis 167 zvanus, kuros skolēni sūdzas par piedzīvoto vardarbību no pedagogu puses.¹⁹ Ievērojami mazais lēmumu skaits, ko

¹⁶ Atbildes ziņojuma 51.-58.punkts.

¹⁷ Atbildes ziņojuma 59.punkts.

¹⁸ Atbildes ziņojuma 63.punkts.

¹⁹ VBTAI Bērnu un pusaudžu uzticības tālruņa 116111 atskaite par darbu 2015. gada deviņos mēnešos

ikgadēji pieņem VBTAI, liecina gan par neefektīvo iestāžu darbinieku vardarbības gadījumu ziņošanas sistēmu, gan par VBTAI zemo efektivitāti izskatot vardarbības gadījumus.

[15] Atbildes ziņojumā²⁰ atspoguļotā informācija nav korekta, jo sociālās aprūpes institūciju klientu izolēšanas tiesisko pamatu neparedz Ārstniecības likums, bet gan Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums.

[16] Atbildes ziņojumā²¹ ir sniegta informācija par normatīvo regulējumu attiecībā uz ierobežojošo līdzekļu pielietošanu personām, kuras pret savu gribu ir ievietotas psihiatriskajās slimnīcās, tomēr ziņojumā nav sniegta informācija par minētā regulējuma piemērošanu praksē, kaut gan Ārstniecības likums ar 69.1 pantu tika papildināts jau 2014.gadā. Tāpat jānorāda, ka Ministru Kabineta noteikumi Nr.453 "Noteikumi par kārtību, kādā ierobežojami pacienti, un priekšmetiem, kurus aizliegts turēt psihiatriskajā ārstniecības iestādē" tika pieņemti tikai 2016.gada 12.jūlijā pēc tiesībsarga aktīvas iesaistīšanās.

[17] Atbildes ziņojumā²² ir norādīta informācija par aktivitātēm, lai novērstu necienīgu attieksmi pret personām ar invaliditāti Institūcijās. Tiesībsargs uzskata, ka Atbildes ziņojumā norādītās darbības nav pietiekamas, lai izpildītu ANO Konvencijas prasības. Līdz ar to tiesībsargs aicina ANO Komiteju vērst uzmanību uz Alternatīvajā ziņojumā norādītajiem problēmjautājumiem par Institūciju klientu dzīves kvalitāti.

[18] Tiesībsargs norāda, ka, vairākkārt apmeklējot cietumus, ir konstatēts, ka tajos ieslodzītajiem ar kustību traucējumiem netiek nodrošināti atbilstoši ieslodzījuma apstākļi, tai skaitā uzraudzība un aprūpe. Proti, parasti atbildība par personu ar kustību traucējumiem ikdienā tiek uzlikta citiem ieslodzītajiem, arī tādiem, kuri paši ir slimi, kas ir nepieņemami. Tāpat ir konstatēts, ka pārsvarā ieslodzījuma telpās nav nodrošināti saprātīgi pielāgojumi. Telpas nav tehniski pielāgotas, un to arhitektoniskie šķēršļi personām ratiņkrēslā rada pārvietošanās grūtības. Attiecīgi personas ratiņkrēslā pastaigu laukumu un kameras izvietojumu dēļ patstāvīgi nevar iziet pastaigās, viņiem ir jāpaļaujas uz citu ieslodzīto palīdzību.

Katrā individuālajā gadījumā par konstatēto problemātiku tika informēta Ieslodzījuma vietu pārvalde, konkrētā cietuma vadība. Turklāt tieslietu ministrs 2015.gadā ir aicināts pievērst uzmanību tam, lai Latvijas ieslodzījuma vietās būtu pielāgota vide personām ar invaliditāti.

²⁰ Atbildes ziņojuma 66.punkts.

²¹ Atbildes ziņojuma 67.punkts.

²² Atbildes ziņojuma 64.-69.punkts.

19. pants. Patstāvīgs dzīvesveids un iekļaušanās sabiedrībā

[19] Tiesībsargs aicina ANO Komiteju vērst uzmanību uz informāciju par asistenta pakalpojuma pieejamības ierobežojumiem, kura ir iekļauta Alternatīvajā ziņojumā, un ieteicamām rekomendācijām.

[20] Atbildes ziņojumā²³ ir sniegta vispārīga informācija par deinstitucionalizācijas procesu. Tomēr nav iekļauta informācija par pašvaldību spēju nodrošināt deinstitucionalizācijai nepieciešamos pakalpojumus, tāpat ir nepieciešams uzsvērt, ka Institūcijās ir visvairāk klientu no Rīgas, kura nepiedalās deinstitucionalizācijas procesā.

Līdz ar to tiesībsargs aicina ANO Komiteju ņemt vērā tiesībsarga Alternatīvā ziņojumā norādīto par deinstitucionalizācijas procesu.

20. pants Individuālā pārvietošanās

[21] Atbildes ziņojumā²⁴ ir sniegta informācija par pēdējo trīs gadu laikā izsniegto tehnisko palīglīdzekļu skaitu.

Tiesībsargs norāda, ka Atbildes ziņojumā nav iekļauta informācija par gaidīšanas laiku rindā. Tiesībsargs informē, ka 2011.gadā (ekonomiskā krīze) gaidīšanas laiks rindā, lai iegūtu tehniskos palīglīdzekļus steidzamības kārtībā bija no viena līdz 21 mēnesim, parastā kārtībā no pieciem līdz 23 mēnešiem. 2015.gadā personu ar invaliditāti organizācija norādīja, ka gaidīšanas laiks var būt līdz 16 mēnešiem.

Līdz ar to tiesībsargs neuzskata, ka Atbildes ziņojumā ir iekļauta precīza informācija, kas raksturotu faktisko situāciju.

Tādējādi tiesībsargs aicina ANO Komiteju atkārtoti iepazīties ar tiesībsarga alternatīvajā ziņojumā norādītajām problēmām, kas skar tehnisko palīglīdzekļu pieejamību un kvalitāti.

21. pants Vārda un uzskatu brīvība un pieeja informācijai

[22] Atbildes ziņojumā²⁵ ir sniegta informācija par zīmju valodas izmantošanas iespējām. Tiesībsargs norāda, ka līdz šim SIVA nodrošināja surdotulku apmācību. Tomēr Valsts kontrole (2012.gadā) norādīja, ka SIVA ir specializētā augstākās izglītības iestāde tikai personām ar invaliditāti, savukārt par surdotulkiem var mācīties gan personas ar invaliditāti, gan bez invaliditātes, tādēļ būtu nepieciešams šo studiju programmu nodrošināt citā mācību iestādē.

²³ Atbildes ziņojuma 76.punkts.

²⁴ Atbildes ziņojuma 77.punkts.

²⁵ Atbildes ziņojums 78.punkts.

2016.gadā Labklājības ministrija un Izglītības un zinātnes ministrija norādīja, ka nespēj vienoties, kura ministrija būs atbildīgā par surdotulku apmācību turpināšanu. Atbildes ziņojumā būtu nepieciešams iekļaut informāciju par mācību iestādi, kas turpmāk sagatavos surdotulkus.

[23] Atbildes ziņojumā²⁶ nav sniegta informācija par ANO Komitejas 31.jautājumu.

22. pants Privātās dzīves neaizskaramība

[24] Atbildes ziņojumā²⁷ ir norādīts uz e-veselības sistēmu, kas atrisinās problēmu ar privātās dzīves neaizskaramību attiecībā uz personām ar garīga un intelektuāla rakstura traucējumiem. Tiesībsargs norāda, ka e-veselības sistēmas ieviešana saskaras ar ļoti nopietnām problēmām. Līdz ar to tiesībsargs atkārtoti aicina ANO Komiteju iepazīties ar tiesībsarga Alternatīvajā ziņojumā norādīto par minēto jautājumu.

23. pants Cieņa pret dzīvesvietu un ģimeni

[25] Atbildes ziņojumā²⁸ netiek atbildēts par gadījumiem, kad viena vai abu vecāku invaliditāte ir par šķērslī, lai īstenotu bērna aprūpi.

Tiesībsargs aicina ANO Komiteju ņemt vērā tiesībsarga Alternatīvajā ziņojumā norādīto.

24. pants Izglītība

[26] Atbildes ziņojumā²⁹ ir norādīts uz atbildīgo institūciju neizpratni par iekļaujošās izglītības būtību. Nav noliedzams, ka viens no iekļaujošās izglītības elementiem ir vides pieejamības nodrošināšana mācību iestādēs. Kā norādīts Atbildes ziņojumā, tad, saņemot papildu finansējumu no ES struktūrfondiem, tas lielākoties ir ieguldīts, nodrošinot vides pieejamību speciālajās izglītības iestādēs (visās), nevis vairāk nodrošinot vides pielāgošanas pasākumus vispārējās izglītības iestādēs.

[27] Tiesībsargs aicina ANO Komiteju ņemt vērā tiesībsarga alternatīvajā ziņojumā norādīto par iekļaujošās izglītības nodrošināšanas problēmām, kā arī skatīt šī ziņojuma komentāru par 7.pantu.

²⁶ Atbildes ziņojuma 78.punkts.

²⁷ Atbildes ziņojuma 79.punkts.

²⁸ Atbildes ziņojuma 80.punkts.

²⁹ Atbildes ziņojuma 85.punkts.

25. pants Veselība

[28] Atbildes ziņojumā³⁰ ir norādīts uz plānoto finansējuma palielinājumu veselības aprūpei. Vienlaikus tiesībsargs pauž bažas par norādītā īstenošanu, jo valdība nevar vienoties par finansējuma avotu veselības aprūpes nodrošināšanai.

Līdz ar to tiesībsargs aicina ANO Komiteju ņemt vērā tiesībsarga Alternatīvajā ziņojumā norādīto par veselības aprūpes pieejamību.

26. pants Adaptācija un rehabilitācija

[29] Atbildes ziņojumā³¹ ir norādīta vispārēja informācija, kuras rezultātā nav iespējams izdarīt secinājumus par problēmām un risinājumiem, lai uzlabotu pieejamību rehabilitācijas pakalpojumiem. Tāpat nav sniegta informācija par gaidīšanas laiku rindā, lai varētu saņemt rehabilitācijas pakalpojumus.

Tādējādi tiesībsargs aicina ANO Komiteju ņemt vērā tiesībsarga Alternatīvajā ziņojumā norādīto par minēto jautājumu.

27. pants Darbs un nodarbinātība

[31] Tiesībsargs lūdz ANO Komiteju vērst uzmanību uz faktisko situāciju nodarbinātībā, kas norādīta Alternatīvajā ziņojumā.

28. pants Pienācīgs dzīves līmenis un sociālā aizsardzība

[32] Atbildes ziņojumā³² ir norādīts uz pabalsta apmēru dažādām mērķgrupām. Tiesībsargs norāda, ka minētais pabalsts ir norādīts tādā apjomā, ko persona saņem mēnesī, nevis nedēļā.

Līdz ar to tiesībsargs aicina ANO Komiteju ņemt vērā tiesībsarga Alternatīvajā ziņojumā norādīto.

33. pants Īstenošana un pārraudzība valstu līmenī

[33] Saskaņā ar likuma „Par Konvenciju par personu ar invaliditāti tiesībām” 2. pantu tiesībsargam kā neatkarīgai institūcijai tika deleģēta ANO Konvencijas 33.panta 2.punktā minētās pārraudzības nodrošināšana.

Tiesībsargs, īstenojot minēto pienākumu, ir izskatījis gan individuālus strīdus, kas skar personas ar invaliditāti (diskriminācijas aizlieguma pārkāpums), gan rosinājis normatīvo aktu grozījumus

³⁰ Atbildes ziņojuma 86., 87.punkts.

³¹ Atbildes ziņojuma 88.punkts.

³² Atbildes ziņojuma 95.-100.punkts.

(sistēmiski uzlabojumi), gan veicis vairākus izvērtējumus/ monitoringus par dažādiem personu ar invaliditāti tiesību aspektiem ANO Konvencijas tvērumā.

Tiesībsargs, kopš 2015.gada, katru gadu organizē ANO Konvencijai veltītu konferenci, kurā ir aicinātas piedalīties personas ar invaliditāti. Vienlaikus ar konferenci tiek organizēts pasākums, lai personu ar invaliditāti pārstāvošās organizācijas varētu iepazīstināt konferences apmeklētājus ar savu darbību. Papildus tiesībsargs katru gadu organizē personu ar invaliditāti nevalstisko organizāciju apbalvošanu vairākās kategorijās. Minētos pasākumus tiesībsargs veic ciešā sadarbībā ar Invalīdu un viņu draugu apvienību “Apeirons.”

Sadarbība ar Invalīdu un viņu draugu apvienību “Apeirons” ir izveidojusies kopš 2011.gada. Šīs sadarbības ietvaros ir veiktas gan informatīvās kampaņas, gan dažādi monitoringi (Institūciju monitorings, augstākās izglītības mācību iestāžu monitorings utt.). Tāpat šī organizācija tiek piesaistīta lietās, kas skar vides pieejamības jautājumus personām ar invaliditāti.

Sadarbībā ar biedrību “Resursu centrs cilvēkiem ar garīgiem traucējumiem “Zelda”” tiesībsargs ir veicinājis normatīvā regulējuma grozījumus par rīcības spējas ierobežošanu, kā arī 2017.gadā ir izstrādājis divus informatīvos materiālus “Ievietošana psihiatriskajā slimnīcā, ja piemērots medicīniska rakstura piespiedu līdzeklis” un “Ievietošana psihiatriskajā slimnīcā pret personas gribu.”

2017. gadā tiesībsargs sadarbībā ar Invalīdu un viņu draugu apvienību “Apeirons”, Latvijas Nedzirdīgo savienību, biedrību “Redzi mani” un Latvijas Vārdzirdīgo atbalsta asociāciju “Sadzirdi.lv” ir uzsācis informatīvā materiāla izstrādi darba devējiem par darba vides pielāgošanu personām ar dažāda veida invaliditāti.

Tiesībsargs atbilstoši izvirzītajām prioritātēm un, sadarbojoties ar personu ar invaliditāti NVO, nodrošina ANO Konvencijas ieviešanas uzraudzību.

Kopsavilkums

Tiesībsargs, izvērtējot Latvijas Republikas valdības sagatavoto ziņojumu un Atbildes ziņojumu par ANO Konvencijas ieviešanu Latvijā, norāda uz sekojošo:

[1] Latvijas Republikas valdība kā izpildvara ir sniegusi informāciju par normatīvo regulējumu, nevis tā ieviešanu praksē. Tiesībsarga ieskatā nacionālo tiesību aktu samērošana ar ANO Konvenciju ir tikai daļa no ANO Konvencijas ieviešanas, jo svarīgākais ir, kā šie normatīvie akti tiek īstenoti praksē.

Tādējādi tiesībsarga ieskatā ANO Komitejai ir sniegta nepilnīga informācija par ANO Konvencijas ieviešanu Latvijā.

[2] Tiesībsargs vērš uzmanību, ka ziņojumā un Atbildes ziņojumā nav sniegta informācija par faktisko situāciju: gaidīšanas laiku rindā, lai būtu piekļuve tehniskajiem palīglīdzekļiem, rehabilitācijas pakalpojumiem; tehnisko palīglīdzekļu kvalitāte; normatīvo aktu ieviešana praksē (piemēram, par vides pieejamības prasību ievērošanu būvniecības procesā vai attiecībā uz sabiedrisko transportu) utt.

[3] Līdz ar to tiesībsargs aicina ANO Komiteju ņemt vērā tiesībsarga Alternatīvajā ziņojumā norādītos problēmjaudājumus un iespējamās rekomendācijas, lai ANO Konvencijas ieviešana Latvijā noritētu efektīvāk.